

Ronald Dworkin, *Religion ohne Gott*

Aus dem Amerikan. von Eva Engels

Berlin : Suhrkamp Verlag, 2014

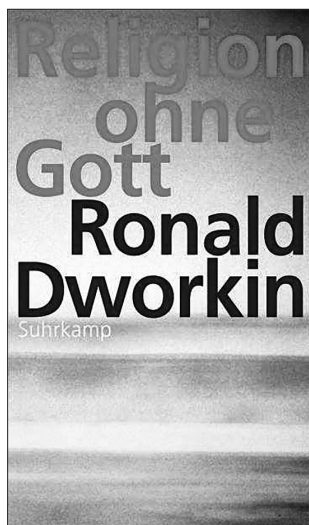
145 S. ; 21 cm

ISBN: 978-3-518-58606-8

Религија без Бога

Декларативни атеиста Алберт Ајнштајн је тврдио да права религиозност почива на „стрепњи од мистерија универзума“, чију „највишу мудрост и сјај лепоте ми нашим мутним моћима сазнања можемо само рудиментарно да схватимо“. У том смислу је, вели Ајнштајн, и он сам дубоко религиозна особа. Али шта је религиозно у таквом ставу у коме Бог очигледно не игра никакву улогу? Тим питањем се бави Роналд Дворкин (1931–2013) у својим „Ајнштајн-предавањима“ (Einstein Lectures), која је пред своју недавну смрт припремио за управо објављену књигу *Религија без Бога* – Ronald Dworkin, *Religion without God*, Harvard University Press 2013, односно у немачком преводу Ronald Dworkin, *Religion ohne Gott*, Suhrkamp Verlag, Berlin 2014. Дворкин је био професор философије и права на Њујоршком универзитету и Јуниверзити колеџу у Лондону. Дворкин вели са Ничеом да је „Бог (можда) мртав“, али то није за њега одлучујуће. Многи људи који себе сматрају атеистима стичу искуство и уверења која би верници

сматрали „религиозним“. Религија је за њега „самостални свет вредности“ који прожима све. Сходно постулату да постоји универзум људских бића у коме влада ред и у коме живот људи има смисао, за Дворкина не може бити арелигиозних (неверујућих) људи. Ова идеја није зацело нова. Берлински филозоф Херберт Шеделбах је писао још пре 15 година о „верничком атеизму“, а италијански филозоф Марио Перинола је недавно писао о „вери без догми“. За Дворкина је централна инстанца „религиозног става“ осећање да је „живот вредност која има смисао и која је по природи тајна“. Религија, вели Дворкин, означава један поглед на свет у коме влада дубока вера у објективне вредности као што су достојанство Божије твари или чињеница да лепота пред којом нам застаје дах не може напросто бити објашњена као „продукт наших чулних органа“. Теисти једнако виде те вредности, само их виде као Богом дате. За Дворкина је логика инверзна – он тврди да идеја Бога почива на чињеници да такве вредности постоје и да је вера у Бо-

га (или бого-
ве) само један
вид/начин да
се такво ве-
ровање изра-
зи. Дворкин
верује да су
наша осећа-
ња пред узви-
шеним „тран-
субјективна
о п а ж а њ а “ .
Нуминозност
универзума
за Дворкина
није илузија

или продукт наших чулних органа – већ израз унутрашње репрезентације спољашње реалности. „Страхопоштовање производи моћ која је „већа од нас“ и таква „моћ чудесног“ је реална као што су реална небеска тела (планете) или банална главобоља. У свету Дворкиновог религиозног атеизма узвишеност је стварност, а не фикција. Дворкин, легендарни теоретичар либералног друштва, не спаја само, у духу платонистичке космологије, лепоту са истином, већ слива лепоту са етиком и моралом. „Свака индивидуа (јединка) мора живот другог човека да уважава“. Овим је принцип (само-)одговорности изведен из космичке лепоте. Овако штогод није тврдио ниједан философ, већ то чини Дворкин, који себе сматра религиозним атеистом, то ће рећи – он не верује у Бога већ у „смисаоно конститутивно јединство космоса“ и оно што би се мо-

гло назвати „вером измиреном са знањем/науком“. Дворкинова теза је веома одважна и унеколико старомодна. Јединство космоса и измирене религије и науке је пројект који модерна није ни у којој варијанти прихватила. Да ли се доиста могу верници и атеисти усагласити кад је у питању „дубоки религиозни импетус“? Потписник сумња у моћ консензуса над таквим провалијама. Али Дворкин је *mutatis mutandis* овим тезама на таласима савременог теолошког дискурса. У једној управо објављеној студији двојице циришких теолога – Ingolf U. Dalferth, Andreas Hunziker, *Gott denken – ohne Metaphysik?* аутори се питају „да ли је могуће без икаквог осећања божанске присутности да се Бог осећа или замишља, односно да се Бог мисли не као било шта, већ само као Бог промишља“. Уколико бисмо и прихватили Дворкиново тврђење да Бог за мишљење није неопходан, поставља се питање како је могуће да се мисли нешто конкретно – а не било шта. У противном ишчежавају појмови као што су лепота, осећање, узвишеност у „пенушавој недиференцираности“, као што то сликовито вели аутор. Ова Дворкинова предавања су у својој прегнатној изоштрениости формулација нека врста азбучника религиозног атеизма. Ова књига је истовремено и један продуктивни изазов свим философијама религије.

Зоран Андрић